

ICOMOS Lietuva

ICOMOS akredituotas nacionalinis komitetas
Lietuvos Respublikoje

International Council on Monuments and Sites
Conseil International des Monuments et des Sites

Lietuvos Respublikos Ministrėi Pirmininkei
Ingridai Šimonytei

Siunčiama tik elektroniniu pavidalu
2021-03-07 Nr. DE/I-42

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Lietuvos Respublikos aplinkos ministrui
Simonui Gentvilui

Lietuvos Respublikos kultūros ministrui
Simonui Kairiui

SIŪLYMAI LIETUVOS RESPUBLIKOS XVIII VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMO PLANUI

ICOMOS nacionalinis komitetas Lietuvos Respublikoje (ICOMOS LIETUVA) teikia šiuos siūlymus Lietuvos Respublikos XVIII vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planui:

- dalį „2.6. Vyriausybės programos projektas – efektyvi paveldotvarka“ praplėsti atskirais 2.6.13. ir 2.6.14 punktais, išdėstant taip:

2.6.13.	2002 m. Lietuvoje ratifikuotos Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatų pagrindu parengti atnaujintą Kraštovaizdžio politikos kryptių aprašą bei jos įgyvendinimo priemonių programą, įskaitant dalį skirtą istoriniam-kultūriniam (paveldo) kraštovaizdžiui.	2021 m. II ketv.	2021 m. IV ketv.	KM, AM	AM	Reguliacinis
2.6.14	Paruošti Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatų integravimo į Lietuvos Respublikos teisės aktus (KM kuruojamoje srityje) programą. Konvencijos pagrindu parengti suderintą gamtos ir kultūrinio kraštovaizdžio įstatymo koncepciją, apimančią tyrimais grįstą apsaugą, tvarkymą, planavimą.	2021 m. II ketv.	2021 m. IV ketv.	KM, AM	AM	Reguliacinis

- dalies „6.4 Vyriausybės programos projektas: Gamtinio kapitalo apsauga ir tvarus naudojimas“ praplėsti 6.4.1, išdėstant taip

6.4.1.	Siekiant nustatyti konkrečias saugomų teritorijų kiekybinės	2021 m. II ketv.	2021 m. IV ketv.	AM	SM, ŽŪM	Reguliacinis
--------	---	------------------	------------------	----	---------	--------------

	ir kokybinės plėtros priemonės, taip pat konkrečias priemones saugomų rūšių ir buveinių apsaugos būklei atkurti arba palaikyti visos šalies mastu ir įtraukti daugiau suinteresuotųjų šalių joms įgyvendinti, parengti Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės veiksmų planą 2021-2030 metams (patvirtintas aplinkos ministro įsakymu).					
--	--	--	--	--	--	--

dalies „6.4 Vyriausybės programos projektas: Gamtinio kapitalo apsauga ir tvarus naudojimas“ praplėsti atskirais 6.4.1.1. ir 6.4.1.2. punktais, išdėstant taip:

6.4.1.1 .	2002 m. ratifikuotos Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatų pagrindu parengti atnaujintą Kraštovaizdžio politikos kryptių aprašą ir integruoti jos įgyvendinimo priemonių programos dalį skirtą istoriniam - kultūriniam (paveldo) kraštovaizdžiui.	2021 m. II ketv.	2021 m. IV ketv.	AM, KM	KM	Reguliacinis
6.4.1.2 .	Paruošti Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatų integravimo į Lietuvos Respublikos teisės aktus (AM kuruojamoje srityje) programą. Konvencijos pagrindu parengti suderintą gamtos ir kultūrinio kraštovaizdžio įstatymo koncepciją, apimančią tyrimais grįstą apsaugą, tvarkymą, planavimą.	2021 m. II ketv.	2021 m. IV ketv.	AM, KM	KM	Reguliacinis

Pagrindžiantys argumentai išdėstyti 2021 m. vasario 22 d. ICOMOS LIETUVA rašte Nr. DE/I-39 Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkei Ingridai Šimonytei, Lietuvos Respublikos aplinkos ministrui Simonui Gentvilui, Lietuvos Respublikos kultūros ministrui Simonui Kairiui „Dėl kraštovaizdžio apsaugos politikos“ (pridedama).

Asociacijos „ICOMOS Lietuva“ valdybos pirmininkas

Dainius Elertas

ICOMOS Lietuva

ICOMOS akredituotas nacionalinis komitetas
Lietuvos Respublikoje

ICOMOS

International Council on Monuments and Sites
Conseil International des Monuments et des Sites

Lietuvos Respublikos Ministrėi Pirmininkei
Ingridai Šimonytei

Siunčiama tik elektroniniu pavidalu
2021-02-22 Nr DE/I-39

Lietuvos Respublikos aplinkos ministrui
Simonui Gentvilui

Lietuvos Respublikos kultūros ministrui
Simonui Kairiui

Lietuvos Respublikos
valstybinei kultūros paveldo komisijai

Žiniai:

LR Seimo aplinkos komitetui
LR Seimo kultūros komitetui
LR Seimo Europos reikalų komitetui
LR užsienio reikalų ministrui
Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos
sekretoriatui

DĖL KRAŠTOVAIZDŽIO APSAUGOS POLITIKOS

Susipažinę su 2020 m. gruodžio 11 d. patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa ir jos įgyvendinimo veiksmų planu, atkreipėme dėmesį, kad šiuose dokumentuose nepaminėta kraštovaizdžio, įskaitant istorinį (paveldo) kraštovaizdį, apsauga.

Kultūros paveldas yra nebeatkuriamieji ir neatsinaujinantieji kultūros ištekliai, bendrasis visuomenės gėris, užtikrinantis gyvybinį viešąjį interesą – tautų, visuomenių, bendruomenių tapatumo išsaugojimą, puoselėjimą ir tęstinumą per jų kultūrinės ir istorinės raidos liudijimų išlaikymą ir perdavimą ateities kartoms. Jis neatsiejamas nuo kitų, tvaria raida kuriamų ir palaikomų visuomenės gerovės aspektų: sociokultūrinės sanglaudos ir įtraukties, tautų ir bendruomenių tapatumo bei tęstinumo, žmonių gyvenimo ir aplinkos kokybės, ekonominės gerovės. **Materialiuoju požiūriu kultūros paveldas yra istorinė aplinka visais jos aspektais, atsiradusiais dėl žmonių ir vietų sąveikos slenkant laikui, visi ten išlikę materialieji praeities žmonių veiklos reliktai ir gamtiniai dariniai, įskaitant augmeniją, kurie, žmonėms veikiant, buvo suformuoti arba įprasminėti kaip kraštovaizdžiai.**

Kraštovaizdis yra tautos ir valstybės veidas. Jis atspindi šalies ir visuomenės būklę, liudija praeitį. Tai svarbi kompleksinė aplinkos, vietos bendruomenės savasties dalis, bendra kultūros ir paveldo apraiška. Suprasdamos jo svarbą Europos šalys priėmė Europos kraštovaizdžio konvenciją, kurią 2002 metais ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas. Dar anksčiau, 1992 metais buvo priimta Pasaulio paveldo konvencija, kuria pripažįstami ir saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai.

Tvarkant kraštovaizdį 2002–2020 metų laikotarpiu esama tam tikrų pasiekimų. Tačiau kraštovaizdžio

apsaugos srityje daug svarbių dalykų dar nėra įgyvendinta, o nuo 2021 metų ši apsauga, atrodo, apskritai nutrūksta, nes 2020 m. gruodžio 11 d. patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje ir jos įgyvendinimo veiksmų plane neužsimenama apie jokią veiklą, kuri būtų susijusi su kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo reglamentavimu.

Manome, kad tai prieštarauja Lietuvos valstybės tarptautiniams įsipareigojimams, gali padaryti didelės žalos neatkuriamiems Lietuvos gamtos ir kultūros ištekliams – kraštovaizdžiams, įskaitant istorinius (paveldo) kraštovaizdžius, jų teritorinėms sistemoms. Tai niekuo negali būti pateisinama, ypač atsižvelgiant į šiuo metu valstybėje vykstančius didelio masto teritorinės erdvinės kaitos procesus, pavyzdžiui, spartų atsinaujinančios energetikos vystymąsi orientuojantis į saulės ir vėjo energiją, kuris yra būtinas, tačiau pasireiškia technogeninės kilmės intervencijomis didelėje Lietuvos teritorijos dalyje. Tokių objektų įsiterpimas į kultūrinį ir gamtinį požiūriu vertingus kraštovaizdžius ar buvimas jų artimojoje aplinkoje gali sunaikinti neįkainojamas istorines erdves, svarbias tautos, visuomenės tapatybės išsaugojimui, bei žesti vietos žmonių emocinį prisirišimą prie jų gyvenamosios aplinkos, įgyjamą per vizualinę ir kitokią patirtį.

Ne mažesnę poveikį kraštovaizdžiams, ypač istoriniams (paveldo) daro urbanistinė plėtra, ypač UNESCO pasaulio paveldo vietovėse ar šalia jų, todėl būtina kontroliuoti ir šiuos procesus. Matant Vyriausybės planus perduoti Nacionalinės žemės tarnybos funkcijas savivaldai, neturint bendro teisinio reglamentavimo šalies mastu, leidžiančio užtikrinti tinkamą kultūrinio kraštovaizdžio apsaugą, bei susiduriant su dabartine urbanistinio vystymo ir istorinių miesto kraštovaizdžių kaitos praktika didžiuosiuose Lietuvos miestuose, kultūros ir paveldo apsaugos specialistai pagrįstai nerimauja dėl didėjančių praradimų ir neigiamo poveikio Lietuvos kultūrinei tapatybei, nacionaliniams kultūros paveldo ištekliams.

Būtina tinkamai reaguoti į kylančius iššūkius ir numatyti veiksmingas kraštovaizdžio apsaugos priemones.

Tuo pačiu atkreipiame dėmesį kad:

- Į Lietuvos Respublikos Teritorijų planavimo, Saugomų teritorijų, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, Vietos savivaldos, Statybos ir kitus, su aplinka susijusius įstatymus bei jų pataisas nėra perkeltos kultūriniam kraštovaizdžiui, įskaitant istorinį (paveldo) kraštovaizdį, Europos kraštovaizdžio konvencijos, taip pat atitinkamos kraštovaizdžių paveldo srities UNESCO konvencijų bei rekomendacijų nuostatos;
- Teritorijų planavimo ir kitų poveikį aplinkai darančių įstatymų sistema vis dar yra ydinga ir sudaro sąlygas atsirasti „teritorijų formavimo klaidoms“. Neįteisintas **poveikio istorinio kraštovaizdžio paveldui vertinimas** (PPV), kuris daugelyje pasaulio valstybių yra toks pat privalomas, kaip poveikio aplinkai vertinimas (PAV) ir strateginių pasekmių aplinkai vertinimas (SPAV).;
- Kultūrinio, ypač istorinio (paveldo) kraštovaizdžio apsaugą ir tvarkymą reglamentuojančiuose nacionaliniuose teisės aktuose vartojamos **sąvokos neatitinka** tarptautiniuose teisės aktuose (Europos kraštovaizdžio konvencijoje, UNESCO konvencijose ir rekomendacijos, skirtose kraštovaizdžio apsaugai ir puoselėjimui, įskaitant Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvenciją) vartojamų sąvokų ir dėl to nėra užtikrinamas tarptautinių įsipareigojimų vykdymas, pavyzdžiui, UNESCO pasaulio paveldo vietovė Kuršių nerija yra įtraukta į Pasaulio paveldo sąrašą kaip specifinis paveldas – kultūrinis (istorinis) kraštovaizdis, tačiau ji nėra įtraukta į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą, nes Lietuvos paveldo apsaugos įstatymai apskritai nenumato istorinių (paveldo) kraštovaizdžių apsaugos.
- Nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga Lietuvoje iki šiol suprantama kaip pavienių / taškinių objektų ar vietovių apsauga, o istoriniai (paveldo) kraštovaizdžiai nėra identifikuojami ir įvertinami nei pavieniui, nei kompleksiškai ir kontekstualiai – kaip šalies ir jos regionų erdvinis **kultūrinis (istorinis) karkasas**, liudijantis Lietuvos valstybės istorinę raidą ir sudarantis neatkuriamus Lietuvos kultūrinio tapatumo ir tęstinumo išteklius, kuriuos turime puoselėti, išsaugoti ir perduoti ateities kartoms;
- Kultūrinę tapatybę reprezentuojantis ir tradicijos tęstinumą užtikrinantis kultūrinis kraštovaizdis

Lietuvoje nėra apsaugotas – neįteisinti jo apsaugai reikalingi vertybiniai pagrindai.

- Teisės aktuose įtvirtintos sąvokos yra nepakankamos atskleisti kultūrinio, **istorinio kraštovaizdžio** turinį ir tuo pačiu neužtikrina istorinio (paveldo) kraštovaizdžio išsaugojimo ir tęstumo;
- **Istorinių želdynų ir želdinių** apsauga Lietuvoje yra nepakankama, tvarkant teritorijas labai dažnai jie sužalojami arba tiesiog sunaikinami, jų kultūrinė vertė sumenkinama arba prarandama;
- Nėra sudarytas **istorinių (paveldo) kraštovaizdžių** registras, nenustatyti jų apsaugos ir tvarkymo principai;
- Iki šiol nėra įteisintų **poveikio** skirtingiems kraštovaizdžio tipams, įskaitant istorinį (paveldo) kraštovaizdį ir jo tipus, **reikšmingumo vertinimo kriterijų**;

Išvardintos problemos turėtų būti sprendžiamos taisant susijusius teisės aktus ir rengiant bei įgyvendinant naują Kraštovaizdžio politikos kryptį priemonių programą, taip pat rengiant Kraštovaizdžio įstatymą.

Todėl:

- prašome papildyti Vyriausybės programą, į ją įtraukiant atnaujintą Kraštovaizdžio politikos kryptį aprašą bei jos įgyvendinimo priemonių programą;
- raginame į programos rengimą pilnavertiškai įtraukti kultūrinio ir gamtinio kraštovaizdžio, įskaitant istorinio kraštovaizdžio, išsaugojimo srityje dirbančius specialistus bei veikiančias organizacijas;
- siūlome parengti Kraštovaizdžio įstatymo koncepciją, kurioje būtų detalizuotos Konvencijos nuostatos, atskirą įstatymo dalį skiriant istorinio (paveldo) kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir planavimui;
- kviečiame visuomenei viešai pateikti 2005-2020 m. ir metinę Europos kraštovaizdžio įgyvendinimo pažangos ataskaitą, 2015-2020 m. Kraštovaizdžio monitoringo būklės ataskaitą ir Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano (2015) įgyvendinimo ataskaitą, Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015-2020 m. veiksmų plano, patvirtinto LR aplinkos ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. D1-12, įgyvendinimo ataskaitą.

ICOMOS Lietuvos nacionalinis komitetas, būdamas UNESCO patariamąsios institucijos – tarptautinės kultūros paveldo ekspertų organizacijos ICOMOS – dalis, yra pasirengęs konstruktyviam bendram darbui, prašome pasiūlyti laiką ir formą, kada ir kaip galėtume prisidėti.

Asociacijos „ICOMOS Lietuva“ valdybos pirmininkas

Dainius Elertas